

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ**

КРАВЧЕНКО СЕРГІЙ ГРИГОРОВИЧ

УДК: [351:352/354]:719: 930.85:005.2:005.4:008

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ
В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Науковий консультант: доктор наук з державного управління, професор **МАМОНОВА Валентина Василівна**, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **МИКОЛАЙЧУК Микола Миколайович**, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, професор кафедри публічного управління та регіоналістики;

доктор наук з державного управління, професор **МАЙСТРО Сергій Вікторович**, Національний університет цивільного захисту України, завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру;

доктор наук з державного управління, доцент **ДЕГТЯРЬОВА Ія Олександрівна**, Навчально-науковий інститут менеджменту та психології Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту.

Захист відбудеться «9» грудня 2021 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «8» листопада 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. С. Грабар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні у світових трендах перші місця займають штучний інтелект, квантові технології, мандрівки у космос, які стають все більшою реальністю, втім однією з глобальних загроз залишаються кліматичні зміни, які вже певний час несуть громадянам страх та тривогу за майбутнє як своїх родин, так і планети в цілому.

Це викликає необхідність, формування в Україні, як в усьому світі, нових підходів до вирішення сучасних проблем розвитку урбанізованих територій, що напряму пов'язано зі станом навколишнього середовища, способами державного регулювання сфери містобудування та архітектури і державної політики відповідного спрямування. Криза постіндустріального суспільства та нові кліматичні виклики додалися до існуючих, посиливши соціальне напруження цій галузі та призвели до збільшення швидкості змін в архітектурному середовищі українських міст.

Актуальність теми дисертації полягає в нагальності теоретичного обґрунтування методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій, які утворюють стійку тенденцію зростання у загальних процесах розбудови країни, але у той же час непомірно збільшують антропогенне навантаження на природне середовище, що вимагає протидії виникненням природно-техногенних ризиків у цьому процесі.

Однією з основних причин глобальної кризи є дезінтелектуалізація суспільства, а як похідна від цього явища – масова некомпетентність та споживацькі світоглядні позиції, що витікатиме в прийняття неефективних норм законодавства, некомпетентних управлінських рішень при формуванні програм територіального розвитку. Такі проблеми, в своїй більшості, залежать від якісного складу представницьких, виконавчих та самоврядних органів і виникають на основі застарілих парадигм щодо прав обирати та бути обраним в представницькі та призначенні у виконавчі органи влади. При прийнятті некомпетентних управлінських рішень, в процесі експлуатування урбанізованих територій, це створює загрози невідновності ландшафтної рівноваги та вимагає модернізації відповідних механізмів державного регулювання. Застосування новітніх підходів до дослідження зазначеної проблематики та ефективних компенсаційних заходів, як на державному, так і на самоврядному рівнях, уможливило б гальмування кліматичних змін та забезпечило б покращення якості життя, зберігаючи тенденції сталого розвитку урбанізованих територій.

Пошук механізмів розвитку урбанізованих територій на підґрунті основних засад державної політики, враховуючи особливості їх розвитку в процесі децентралізації, породжує певні підходи до пошуку новітніх парадигм державного впливу на розвиток цих територій та методів їх просторового планування. Це можливо досліджувати на базі напрацювань з методології державного управління та регулювання сфер життєдіяльності суспільства, які зробили В.Б. Авер'янов, О.Ю. Амосов, В.М. Бабаєв, В.Д. Бакуменко, С.О. Біла, В.В. Голубь, І.А. Грицьак, А.О. Дегтяр, І.О. Дегтярєва, І.В. Дунаєв,

Д.В. Карамішев В.М. Князєв, І. Б. Коліушко, М.Х. Корецький, В.В. Корженко, Ю.О. Куц, М.А. Латинін, М.І. Лахижа, І.П. Лопушинський, С.В. Майстро, В.В. Мамонова, В.М. Мартиненко, М.М. Миколайчук Н.Р. Нижник, Г.С. Одінцева, О.Г. Осауленко, В.В. Тертичка, В.В. Цветков, В.В. Юрчишин та ін. Теоретичні розробки концептуальних засад державного управління різними сферами соціально-економічного розвитку, висвітлено у роботах таких українських вчених, як В.А. Боклаг, П.В. Ворона Л.І. Давиденко, О.Г. Дейнека, Л.І. Дідківська, М.І. Долішний, І.О. Дробот, В.В. Наконечний, О.В. Ольшанський О.С. Поважний, Д.М. Стеченко, І.А. Чикаренко С.М. Чистов. Питання планування розвитку територій та містобудування активно досліджували такі фахівці, як Ю.М. Білоконь, В.М. Вадімов., М.М. Габрель, М.М. Дьомін, Г.А. Заблоцький, Є.Є. Ключниченко, А.П. Лаврик, Г.І. Осітнянко, О.М. Руденко М.В. Омеляненко, Ю.М. Шкодовський та ін. Питання важливості утворення національних урядів та національних органів представницької влади, рішення яких безпосередньо впливають на стан урбанізованих територій, описувалось в роботах М. Сціборського, Д. Даннінга та Д. Крюгера, Л. Пітера (зокрема, щодо їх інтелектуального рівня); проблемам у сфері екології присвячено праці В. Хесле та ін.

Відзначаючи значні наукові напрацювання у цих напрямках, не всі питання знайшли своє концептуальне цілісне відображення в практичній роботі, що вимагає оновлення шляхів державного впливу, що актуалізується тими глобалізаційними викликами, які постають перед державою і громадами щодо безпеки та якості життя в погіршеному самою ж людиною оточуючому середовищі. Усе це й зумовило вибір теми дослідження та окреслило основні напрями, мету, завдання та структуру дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України в межах науково-дослідної роботи «Управлінські технології забезпечення спроможності місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0116U007244) – визначено особливості державної політики щодо земельних відносин громад у малих історичних містах.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій та розробка науково-прикладних рекомендацій щодо модернізації механізмів протидії виникненню природно-техногенних ризиків задля гарантування стабільності екосистем і забезпечення їх сталого розвитку.*

Для досягнення визначеної мети поставлено такі *завдання*:

- опрацювати існуючі наукові розробки за досліджуваною темою;
- здійснити аналіз нормативно-правового забезпечення державної політики розвитку урбанізованих територій;
- визначити базові цінності громади, що сприятимуть партисипативній моделі управління урбанізованими територіями;

- сформувати нову парадигму збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечення їх сталого розвитку;
- проаналізувати теоретичні можливості урбанізованих територій як об'єктів компетенції органів державного управління;
- розробити новітні підходи до розвитку урбанізованих територій, що унеможливають загрозу «цивілізаційного наступу» на природне середовище;
- з'ясувати теоретико-методологічні засади державної політики щодо пам'яток містобудування та архітектури як підґрунтя для розвитку урбанізованих територій;
- запропонувати шляхи удосконалення методологічних засад державної політики щодо запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного характеру та управління екологічним розвитком урбанізованих територій;
- проаналізувати теоретичні можливості державного управління щодо діагностування ризиків природного характеру та стимулювання збереження існуючих екосистем;
- узагальнити закордонний досвід здійснення державної політики розвитку урбанізованих територій;
- проаналізувати можливість зменшення негативного впливу на природне середовище та мінімізації шкідливих викидів від транзитного трафіку транспорту, особливо за умови пандемій, шляхом оптимізації планувальної структури урбанізованих територій;
- запропонувати шляхи модернізації механізмів здійснення державного впливу на розвиток урбанізованих територій у контексті осучаснення механізмів виборчого права та відбору керівних кадрів;
- визначити можливості мінімізації техногенного навантаження на урбанізовані території через зменшення «розігріву економіки» шляхом систематизування повторного використання матеріальних благ.

Об'єктом дослідження є державна політика розвитку урбанізованих територій.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади державної політики розвитку урбанізованих територій в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення теорії державного управління, теорії сталого розвитку, збереження екологічного та культурного середовища урбанізованих територій, а також надбання вітчизняних і зарубіжних вчених з питань державного регулювання у сфері містобудування, архітектури та держархбудконтролю. У дисертаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження методи: монографічний (при вивченні літературних джерел); порівняльного аналізу (для виділення найбільш суттєвих аспектів державної політики у країнах Європи, неєвропейського простору та США); логіко-семантичний (для поглиблення понятійного апарату); економіко-статистичний (для дослідження сучасного стану державної політики енергозбереження у житлово-комунальному господарстві); аналізу та синтезу (для аналізу й узагальнення стану розвитку

сфери містобудування та архітектури в умовах політики децентралізації влади); наукового передбачення (з метою складання прогнозу економічного зростання і в оцінках наслідків регулювання містобудування на основі екологічної політики; моделювання та узагальнення (для формулювання рекомендацій і пропозицій, визначення шляхів державної політики розвитку урбанізованих територій). Для досягнення наукової об'єктивності застосовувався широкий спектр інших методів дослідження, зокрема, діалектичний метод дозволив всебічно розглянути територіальні громади, визначити їх сутність, роль в державі та суспільстві; формально-логічний метод дозволив вирішити питання удосконалення правового регулювання розвитку територіальних громад в Україні, а також сформулювати пропозиції щодо напрямків практичної реалізації їх потенціалу шляхом удосконалення чинного законодавства. Можливість узагальнити зарубіжний досвід щодо розвитку урбанізованих територій дали методи узагальнення, індукції, дедукції; методи моделювання та прогнозування використані для побудови та обґрунтування партисипативної моделі розвитку територій і основних напрямів державної політики територіального розвитку в Україні.

Інформаційною базою дослідження стали відповідні закони України, Конституція України, укази Президента України, нормативно-правові акти, програмні документи державних органів України, аналітичні матеріали і звіти Міністерства розвитку громад та територій України, наукові розробки українських та зарубіжних фахівців та експертів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні нової теоретико-методологічної парадигми, підходів до формування і реалізації державної політики розвитку урбанізованих територій та удосконаленні існуючих механізмів державного впливу, що конкретизується у таких положеннях:

вперше одержано:

- сформульовано парадигму збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечення їх сталого розвитку, яка полягає у тому, що в умовах глобалізації досягти екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечити їх сталий розвиток можливо, якщо екологічні інтереси в процесі розвитку цих територій будуть економічно мотивовані, а екологічні заходи будуть економічно доцільними, тобто, коли економічно вигідні дії стануть екологічними;

- обґрунтовано доцільність застосування при підборі та плануванні кар'єрного зростання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, які приймають управлінські рішення щодо розвитку урбанізованих територій, перевірених зарубіжних практик щодо підбору керівних кадрів, заснованих на положеннях принципу Пітера Лоуренса щодо «рівня некомпетентності» конкретних співробітників;

- доведено необхідність формування компетентного, пасіонарного ядра громади, яке на партисипативних і стейкхолдерських засадах спонукатиме підняття рівня кваліфікації та фаховому підходу в управлінні урбанізованими

територіями, що сформульовано на основі ефекту Данінга-Крюгера щодо схильності людей з низьким рівнем кваліфікації робити хибні висновки та приймати помилкові рішення, не усвідомлюючи своїх помилок;

удосконалено:

– механізм протидії виникненню природно-техногенних ризиків та мінімізації соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, що за умови впровадження розроблених рекомендацій дасть можливість синхронізувати покращання умов людської життєдіяльності та підтримку якісного рівня природного середовища шляхом оптимізації навантаження техногенного характеру;

– підходи до реалізації державної політики, що пов'язані з державним регулюванням розвитку урбанізованих територій та гальмуванням кліматичних змін, на підставі гіпотези повторного використання (рециклінгу) матеріальних благ, у частині розробки механізму його реалізації, який включає такі складові:

а) унормування у відповідних законодавчих актах обов'язковості власникам матеріальних благ дослідження можливості повторного використання, частин чи механізмів вживаних ними матеріальних благ,

б) створення відповідних державних чи комерційних банків (ринків) потреб та пропозицій вживаних матеріальних благ на предмет їх повторного використання, згідно з «машинним принципом» – утилізується або повторно використовується не вся машина, а окрема деталь;

в) обов'язковість створення власниками матеріальних благ електронної бази щодо технічного стану цих благ та розгляду можливості планування повторного використання їх частин та механізмів на комерційних засадах, за умови їх безпечності для людей та довкілля;

– підходи до модернізації інституту громадянства як ключового фактору та способу становлення відповідального виборця для формування компетентної влади, шляхом застосування моделі «набутого громадянства» (на підґрунті напрацювань М. Сціборського та ін. сучасних науковців);

дістало подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат галузі науки державного управління шляхом обґрунтування введення у науковий обіг та визначення змістовної сутності таких термінів: «урбодія» – цілеспрямована дія системного характеру, спрямована на природне середовище з метою зміни якісних характеристик певної території в процесі урбанізації; «прийнятне урбонавантаження» – допустимі параметри, що дозволяють території акумулювати в собі результати урбодії без ризику втрати природної рівноваги екосистем та здатності до самовідновлення; «урбомежа» – максимальна здатність території протистояти деградації в результаті урбодії, що у підсумку перевищує прийнятне урбонавантаження;

– методологічні засади державної політики щодо збереження та пристосування пам'яток містобудування та архітектури, у частині спрощення дозвільно-погоджувальної процедур та їх адаптування до інвестиційно сприятливого призначення (з тлумаченням терміну: «інвестиційно сприятливе

призначення»);

– підходи до реалізації державної політики, що пов'язані з регулюванням просторового розвитку урбанізованих територій як одним із аспектів секторальної децентралізації;

– теоретичні розвідки щодо зменшення негативного впливу на природне середовище та гальмування кліматичних змін, у частині застосування підходу сповільненого зростання, побудованого на засадах теорії мінімалізму як антиподу підвищеного споживання (шляхом мінімізації транзитних поїздок громадян, покращання планувальних рішень урбанізованих територій та оптимізації транспортної інфраструктури);

– бачення культури здійснення містобудівної діяльності, не тільки як будівництва у відповідності до затвердженої містобудівної документації та норм містобудівного законодавства, але й як гіпотези, що мешканці будь-яких урбанізованих територій належать до тієї чи іншої культури, в розумінні її як результату поєднання знань, переконань, звичаєвих норм поведінки, набутих жителями у процесі урбанізування цих територій, що передаються наступним поколінням.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що впровадження запропонованих підходів та рекомендацій дозволить центральним і місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування значно підвищити ефективність реалізації державної політики щодо протидії виникненню природно-техногенних та інших ризиків у процесі розвитку територій з високим рівнем урбанізації, що дозволить оптимізувати навантаження техногенного характеру на природне середовище та вирішити проблему нестабільності екосистем та зберегти умови для сталого розвитку територій.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені:

- підкомітетом з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (довідка про впровадження від 27.06.2019 р. № 01-86/718);

- Харківською обласною державною адміністрацією (довідка про впровадження від 04.07.2019 р. № 01-61/5182);

- Департаментом екології та природних ресурсів Харківської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження від 14.08.2019 р. № 02.01-32/4539),

- Департаментом житлово-комунального господарства та розвитку інфраструктури Харківської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження від 07.10.2019 р. № 01.02-11/1873);

- виконавчим комітетом Люботинської міської ради Харківської області (довідка про впровадження від 06.10.15 р. № 03-36/3478).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Усі результати отримані безпосередньо здобувачем і відображені в опублікованих ним працях.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та прикладні

положення й висновки дисертації були оприлюднені на науково-практичних заходах – на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, конгресах, форумах, серед яких: «Публічне управління: Виклики XXI століття» (м. Харків, 2013 р.); «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи» (м. Херсон, 2014 р.); «Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу» (м. Харків, 2014 р.); «Отечественная наука в эпоху изменений: постулаты прошлого и теории нового времени» (м. Екатеринбург (РФ), 2014 р.); «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (м. Одеса, 2015 р.); «Публічне управління XXI століття: форсайт успіху» (м. Харків, 2016 р.); «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 2016, 2017, 2020 рр.), «Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності» (м. Київ, 2017 р.); «Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій» (м. Львів – м. Хелм (Україна – Польща), 2017, 2019 рр.); «Innovations in science and education: challenges of our time» (м. Варна (Болгарія), 2017 р.); «Адаптація правової системи України до права європейського союзу: теоретичні та практичні аспекти» (м. Полтава, 2017 р.); «Містобудівне планування і управління прибережними територіями» (смт Сергіївка (Одеська обл.), 2017 р.); «Наука і освіта» (м. Хайдусобосло (Угорщина), 2018 р.); «Емерджентність економічних систем у сфері управління суспільним розвитком» (м. Черкаси, 2018 р.); «Угода про асоціацію: від партнерства до співробітництва» (м. Закопане (Польща), 2018 р.); «Україна – ЄС. Сучасні технології, економіка та право» (м. Кромержж (Чехія) – м. Тренчин (Словаччина) 2018 р.); «Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи» (м. Харків, 2018 р.); «Культурна спадщина у XXI столітті: збереження, використання популяризація» (м. Вінниця, 2018 р.); «Association agreement: driving integrational changes» (м. Братислава (Словаччина), 2019 р.); «Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики» (м. Харків, 2019 р.); «Публічне управління XXI століття: портал можливостей» (м. Харків, 2020 р.); «Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях» (м. Маріуполь, 2020 р.); «Психогеографія як відображення когнітивної урбаністики» (м. Харків, 2021 р.).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено в 44 публікаціях, з них: 1 одноосібна монографія; 13 – статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 9 – статті у наукових періодичних виданнях інших держав; 21 – у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів (з яких 9 – поза межами України).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і 8 додатків. Повний обсяг дисертації становить 377 сторінок, з них обсяг основного тексту – 327 сторінок. Робота містить 2 таблиці, 26 рисунків. Список використаних джерел нараховує 355 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; охарактеризовано ступінь наукової розробленості досліджуваної проблеми; вказано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; представлено наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення; наведено дані щодо апробації результатів дослідження, публікацій за темою дисертації, особистий внесок здобувача; зазначено структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади формування державної політики розвитку урбанізованих територій» – здійснено оцінювання стану наукової розробки обраної тематики, з'ясовано сутність розвитку як об'єкту державної політики, визначено принципи і закономірності розвитку урбанізованих територій, узагальнено зарубіжний досвід містобудування та визначено його вплив на формування відповідної державної політики в Україні.

Зазначено, що більш активні спроби внести певний порядок до планування своїх поселень людство почало робити більше чотирьох тис. років тому. Це можна вважати першими елементами містобудування. Весь час існування сучасної цивілізації поняття культури освоєння простору було притаманне їй на різних етапах розвитку і мало відповідні специфічні ознаки. Зокрема, В.М. Вадімов вважав, що перший етап носив характер синкретичних ознак. Другий етап набув рис диференціальних ознак, природне середовище і антропогенні об'єкти протиставлялись одне одному, що мало вплив на теорію і практику містобудування, на характер освоєння простору.

На сучасному, третьому етапі, освоєння простору набуває інтегративних ознак. Процеси глобалізації досягли нового масштабного і якісного рівнів в інформаційно-технологічних умовах сучасного суспільства, що позначилось на урбанізованому середовищі. Містобудівні процеси, охоплюючи значні простори, нівелюють природно-ландшафтне різноманіття оточуючого середовища, стають причинами конфліктних екологічних ситуацій, які притаманні урбанізованим територіям та загалом глобалізованому світові, що, відповідно, вимагає певного державного регулювання.

Підкреслено, що для розвитку територій найважливішою сферою є містобудування та архітектури як складова економіки держави, що повинна мати необхідне державне регулювання та постійно удосконалювати механізми свого впливу, оскільки більшість форм інвестування є її похідними інструментами.

Розглянуто можливості спрощення законодавчої бази у містобудівній сфері, що дуже важливо для недопущення дублювання функцій (різночитання і зарегульованості), можливості імплементації основних елементів європейських норм. Констатовано, що історичні малі та середні міста України є основою урбанізованих територій і мають перспективу розвитку в напрямку збереження історико-культурної спадщини та формування архітектурно-ландшафтного середовища міст.

Звернено увагу, що під час розроблення новітніх моделей державного

регулювання територіального розвитку, необхідно застосовувати елементи зарубіжних систем державного регулювання, які пройшли багаторічну апробацію та підтвердили свою економічну доцільність, зокрема використання таких форм, як комбінація централізованого управління і «вільного ринку» у різних пропорціях, де найбільш проявилися особливості національного характеру економік. Поміж них – Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Німеччина, Японія, Південна Корея, Тайвань.

Важливе місце серед елементів державного регулювання ринку в США посідає реалізація як загальнонаціональних, так і регіональних програм, система державних замовлень. Англійська або європейсько-кейнсіанська модель ринку функціонує у Великобританії, Франції, Італії. Для неї характерними є: значна частина державної власності; великі державні замовлення та державні інвестиції. Шведській моделі господарювання притаманні сильна соціальна спрямованість, яка забезпечує високий рівень зайнятості населення, оплати праці та, відповідно, належний рівень життя.

У другому розділі – «Інструментарій реалізації державної політики розвитку урбанізованих територій» – встановлено особливості організаційно-функціонального механізму державного регулювання сфери містобудування та архітектури, систематизовано адміністративні методи реалізації містобудівної політики в Україні, проаналізовано механізми державного управління запобіганням виникненню природно-техногенних загроз.

Зазначено, що напрями впливу механізмів державного регулювання на сферу містобудування та архітектури є досить широкими та мають безпосередній вплив на територіальний розвиток. Але деякі засоби впливу на сьогодні є атавізмами, які втратили можливість відповідно реагувати на порушення норм чинного містобудівного законодавства та вимагають модернізації та системного доопрацювання.

Проаналізовано функції державного архітектурно-будівельного контролю у структурі державного управління (рис. 1).

Наголошено, що на сьогодні Державна архітектурно-будівельна інспекція України, яка багато часу знаходилась в стадії реформування, ліквідована, але новоутворені органи держархбудконтролю, що уповноважені здійснювати контроль архітектурно-будівельної діяльності, яким делеговано державні повноваження для виконання їх в структурі органів місцевого самоврядування, продовжують свою роботу. Вони наділені достатнім обсягом повноважень та прав для якісного виконання своїх функцій. Аналіз містобудівної діяльності свідчить про зарегульованість, системи контролю в цій галузі та вимагає спрощення дозвільних процедур, але з урахуванням заходів щодо запобігання порушень містобудівного законодавства.

Звернено увагу, що адміністративні правопорушення у сфері містобудування та архітектури є відображенням суб'єкт-об'єктних суперечностей щодо форм та методів державного регулювання цієї галузі, які у суспільних відносинах можуть породжувати протестні виклики в процесі містобудівної діяльності. Результатом неоднозначної правової оцінки

протиправних або неунормованих дій суб'єктів містобудування, є дублювання державних та самоврядних повноважень, передбачених компетенцією цих органів.

Зауважено, що розробка принципів архітектурно-ландшафтної організації в умовах сталого розвитку територій базується на факторах, та закономірностях, вимогах і критеріях. До основних засад віднесено принципи мотиваційної складової, а саме: принцип гуманізації та принцип екологізації життєвого середовища.

Принцип гуманізації разом із принципом екологізації життєвого середовища історичних міст вимагають при прогнозуванні, проектуванні, ретроспективі, реабілітації чи оновленні середовища, передбачати реалізацію основних пріоритетів людського середовища. Це в першу чергу структура потреб і можливостей, засобів та методів, втілених в архітектурі певної території, у тому числі, таких, що відображають фізіологічні, психологічні, духовні, соціальні потреби й можливості людей, відповідно до просторових і часових рівнів, організації їх природи, сутності та ментальності.

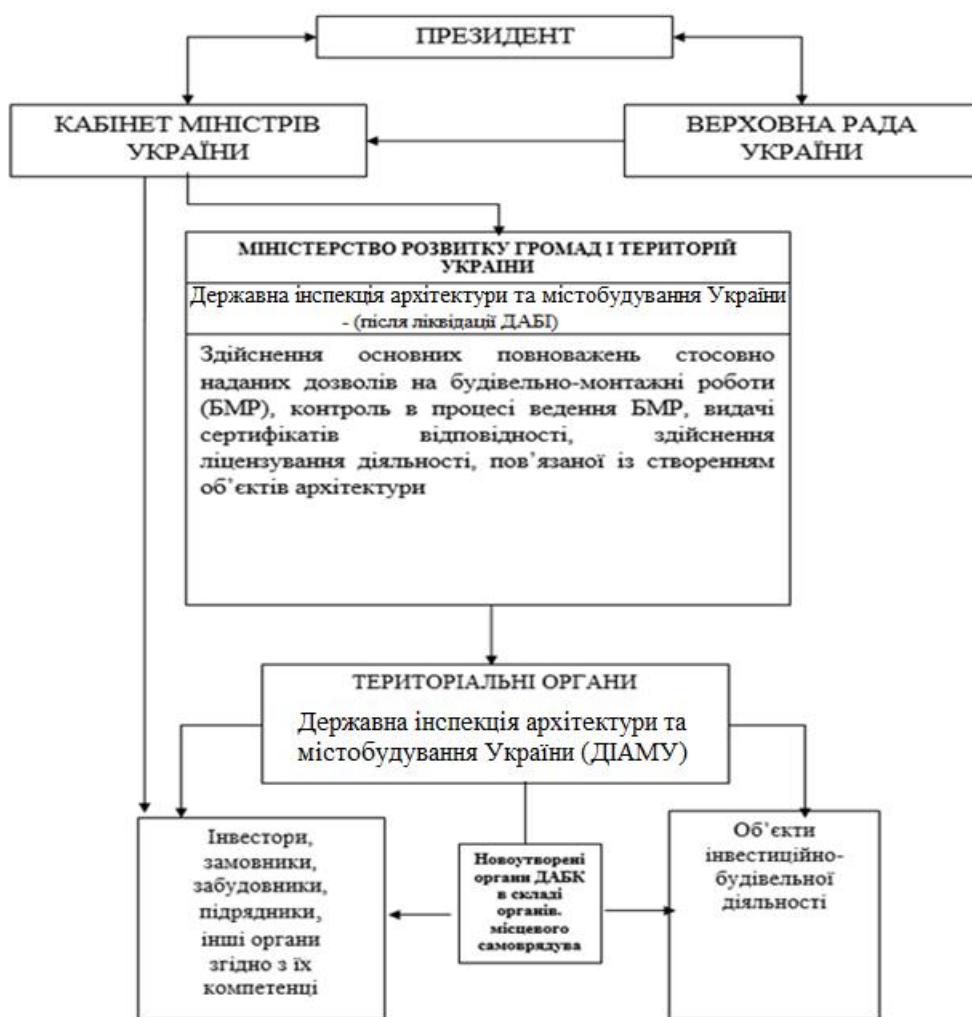

Рис. 1. Держархбудконтроль та нагляд в структурі державного управління

Відзначено, що вивченню цього питання присвячені численні дослідження і теоретичні передумови. Результати аналізу наукових досліджень та практики проектування свідчать, що незважаючи на їх кількість, вони потребують удосконалення наукових засад і визначення принципів архітектурно-ландшафтної організації в умовах сталого розвитку. Особливу значущість ці засади набувають у новій соціально-економічній ситуації в Україні – в умовах активізації суспільства, органів місцевого самоврядування, інвестиційної діяльності, змін у землекористуванні, першорядності екологічних, культурологічних завдань сталого розвитку, за умови посилення державної контрольно-наглядової функції щодо дотримання норм містобудівного законодавства, що, відповідно, потребує удосконалення державного регулювання у сфері містобудування в цілому.

Підкреслено, що дуже важливим на стадіях планування і проектування є необхідність упередження негативних наслідків техногенного характеру, які здатні спричинити шкоду як людині, так і природному середовищу. Цей напрям доцільно реалізувати за рахунок впровадження інноваційних технологій в галузі ресурсозбереження та відновлювальних технологій, у тому числі і за рахунок нових технологічних рішень, які б мали пасивний вплив на оточуюче середовище. Незважаючи на процес децентралізації, зростає тенденція відходу від економічного вирішення питань без врахування екологічної складової при розробці та реалізації новітніх технологій. На сучасному етапі розвитку, теорія та практика СМА все більше, вимагає підвищення державного впливу (рис. 2).

Прикладом екологічного вирішення питань може бути амбітний проєкт Zero Waste щодо «нульових відходів», де задіяні всього два міста в Україні: Люботин (Харківська обл.) та Львів. Ці міста разом з 18 європейськими містами будуть впроваджувати нові технології утилізації та боротись за чисте довкілля.

У третьому розділі – «Механізми державного управління забезпеченням сталого розвитку урбанізованих територій» – встановлено вплив державних інститутів на формування у суспільства екологічної свідомості, доведено необхідність збереження архітектурно-містобудівної спадщини як елементу культурного середовища, визначено шляхи удосконалення управління якістю урбанізованих екосистем щодо гармонізації життєдіяльності суспільства стосовно задоволення потреб нинішніх і майбутніх поколінь.

Визначено, що екологічний аспект державної політики розвитку урбанізованих територій, можна розглядати як державний дуалізм – парадокс подвійності завдань, що вирішуються за допомогою різновекторних зусиль, які ведуть до однієї мети. Держава, з одного боку, повинна мінімізувати негативний вплив на природне середовище, щоб в деякій мірі призупинити негативні зміни довкілля, а з іншого боку – максимально підготувати людину до виживання в умовах вже зміненого нею (людиною) природного середовища.

В той же час, сучасний стан урбанізованого середовища, при корегуванні концепцій і методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій, посилено концентрує антропогенне навантаження та значно підсилює

природно-техногенні ризики для населення, а при розробці прогнозних стратегічних сценаріїв подальших взаємодій реалізується в системі «людина – природа».

Доведено, що зважаючи на узагальнені вимоги до структури та функціональних елементів системи моніторингу довкілля, можна припустити, що в структурі муніципальної системи моніторингу якості оточуючого середовища мають бути представлені елементи, які відображають діяльність усіх суб'єктів системи спостережень з їх візуалізацією за допомогою інформаційно-аналітичної системи. Аргументовано, що виконання завдань реагування на запити представників громади та забезпечення дієвого контролю в галузі захисту довкілля, система управління якістю повинна мати структурні елементи, які відображають діяльність служб оперативного контролю за організацією спостережень та формуванням організаційно-управлінських рішень.

Враховуючи недосконалість законодавства, розробка управлінських рішень в системі муніципального моніторингу на сьогодні, незважаючи на напрям децентралізації, не є можливою, і прийняття організаційних рішень та доведення їх до представників громади має здійснюватися спільно з відповідними структурами державного управління центрального рівня. Забезпечення якісного моніторингу екосистем є вихідною умовою для покращення інституціонального забезпечення прийняття саме тих управлінських рішень, які будуть оперативним вирішенням посталих викликів та зможуть дієво забезпечувати підвищення якості урбанізованих територій та відповідно рівня життєдіяльності громадян.

Отже, органи місцевого самоврядування в Україні, на сьогодні, з одного боку мають самостійно розв'язувати увесь комплекс питань громади, а з іншого – інституціонально не мають відповідних повноважень, а також практичного інструментарію для забезпечення повноти виконання власних завдань. Між тим, у більшості міст та регіонів України спостерігається суттєве погіршення технічного стану основних фондів комунальних підприємств, погіршення якості послуг з одночасним підвищенням їхньої вартості, що веде до появи складних проблем техногенного та соціального характеру, оскільки конкурентний ринок пропозицій комунальних послуг є відсутнім. Причиною такого становища також стало делегування державою повноважень та відповідальності у сфері надання комунальних послуг на місцевий рівень.

Проведений аналіз показав, що місцеві державні адміністрації виявилися неспроможними забезпечити потреби комунального сектору для виконання поточних функцій, спрямованих на громаду. Між тим, у світі є приклади для переймання досвіду роботи муніципальної влади щодо впровадження загальних систем моніторингу, спрямованих на розв'язання усього комплексу проблем громади. Так, в Канаді у вересні 2001 р. за ініціативою ряду організацій був розпочатий пілотний проєкт щодо застосування системи моніторингу зі спрямуванням на громаду. Основними першочерговими цілями проєкту були:

- визначити найкращі підходи та практики залучення членів громади до здійснення моніторингу;
- побудувати стійку можливість для громади збирати, розповсюджувати та

використовувати інформацію щодо навколишнього середовища, що сприятиме сталому розвитку громади та ефективному процесу прийняття рішень;

– використовувати інформацію, що отримана в результаті моніторингу, для найкращої розробки та реалізації політики органу місцевої влади.

Однією з проблем з якою зітнулися органи місцевого самоврядування в Україні, є недостатня ефективність діючої в нашій країні державної системи моніторингу довкілля, у тому числі – екологічного моніторингу якості атмосферного повітря. Основа цієї проблеми полягає в інерції системи законодавчого забезпечення прогресуючої системи реформування.

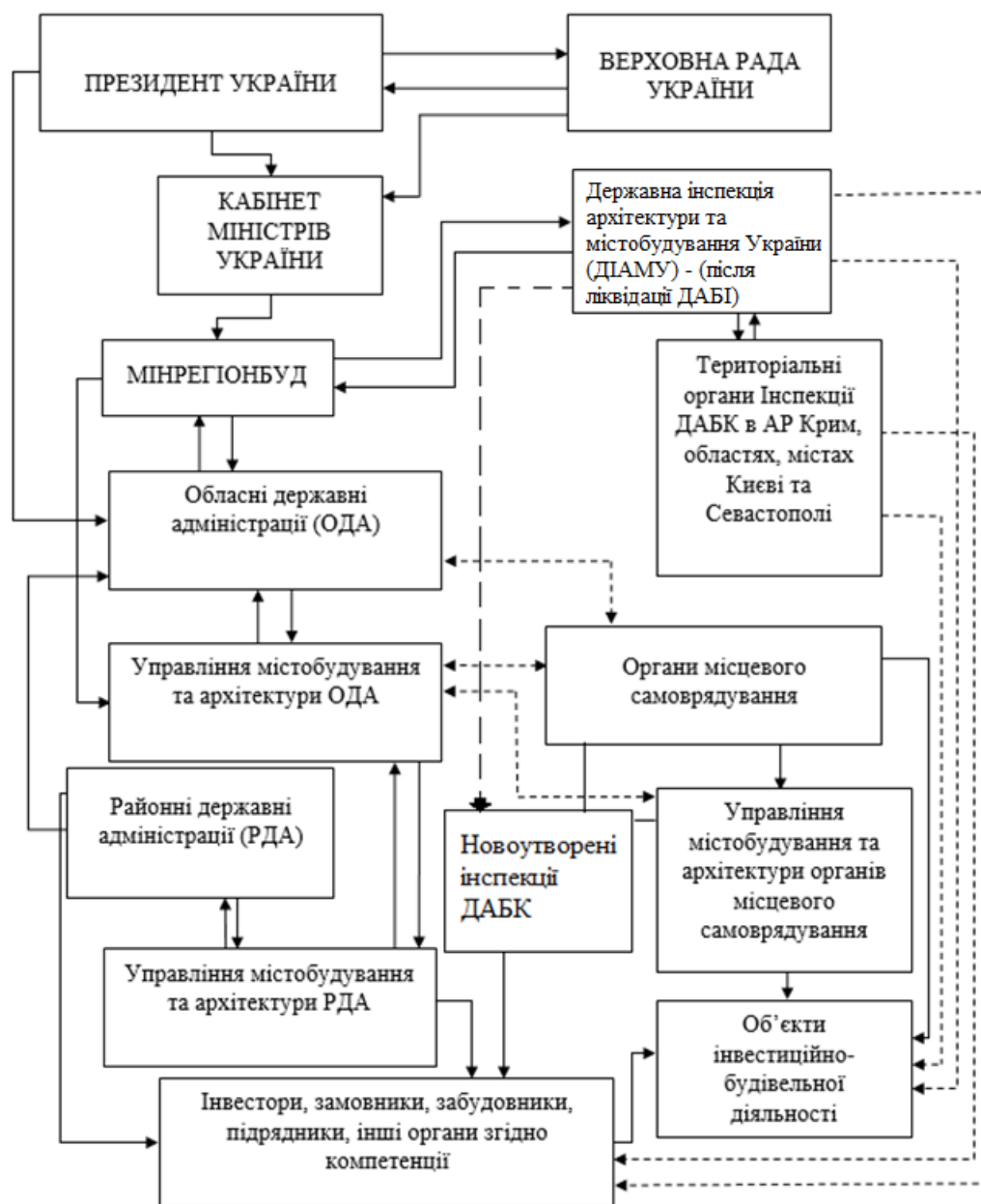

Рис. 2. Державне регулювання сфери містобудування та архітектури

Таким чином, для розв'язання поточних, оперативних питань щодо стану атмосферного повітря урбосистеми муніципальна влада має координувати діяльність територіальних підрозділів суб'єктів системи державного моніторингу, не маючи при цьому можливості для повністю законодавчо

забезпеченого створення власних систем екологічного моніторингу.

У четвертому розділі – «Державне управління ризиками у процесі розвитку урбанізованих територій» – визначено передумови виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, теоретично обґрунтовано необхідність інноваційних змін механізмів протидії виникненню природно-техногенних ризиків, сформульовано концептуальні положення механізмів державного регулювання обігу земель як джерела утворення ризиків у процесі урбанізації, тим самим сприяючи кліматичним змінам.

Зазначено, що в останні десятиліття збільшуються темпи зростання середньої температури повітря (рис. 3). За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, в Україні за останні 30 років середня річна температура підвищилася на 1,2 градуси за Цельсієм, при цьому витривале підвищення температури повітря відбувається протягом усього року (тобто в усі сезони) і за швидкістю випереджає показники багатьох інших країн світу. Наслідком кліматичних змін становиться поширення небезпечних погодних явищ (повені, град, посухи, сильні вітри, затоплення), а також збільшення площ земель, які мають тенденцію до опустелювання, що призводить до значних економічних витрат та створює загрози для існування людства у цілому.

Доведено, що визначальною причиною зміни клімату є життєдіяльність урбанізованих територій, концентрація матеріального і духовного життя на яких призводить до збільшення спалювання вугілля, нафти, газу, розширенню земель для здійснення промислових процесів і, відповідно, зменшенню площ лісів.

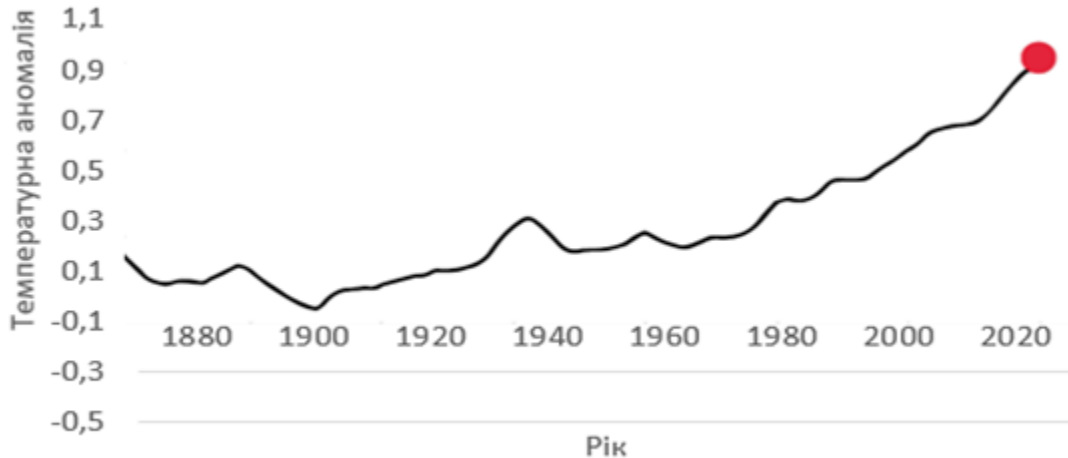

Рис. 3. Темпи зростання середньої температури повітря

Обґрунтовано, що в Україні необхідно відпрацювати перехід до аналізу і управління техногенними ризиками як до основної системи регулювання безпеки її населення і території. Важливе значення в процесі подальшого розвитку національної економіки має її модернізація. Країні необхідно відновлення втрачених економічних позицій держави і забезпечення в перспективі темпів росту не менше 5% в рік на найближчі 10 років.

Зазначено, що необхідно збільшити результативність роботи органів державного нагляду за станом функціонування потенційно небезпечних об'єктів з метою істотного унеможливлення порушень чинного законодавства при

здійсненні їх діяльності та зниження рівня продукуваних небезпек. Доведено необхідність здійснення інвентаризації приватизованих об'єктів та контролю за дотриманням ними вимог природно-техногенної безпеки, а при систематичному допущенні порушень – необхідність ініціювання в межах законодавства питань щодо доцільності націоналізації і можливості повторної приватизації.

Запропоновано нову парадигму збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій в період глобалізації та забезпечення їх сталого розвитку, а саме – в умовах глобалізації досягнення екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечення їх сталого розвитку можливо за умови, коли екологічні інтереси в процесі розвитку цих територій будуть економічно мотивовані, тобто коли екологічне стає економічно доцільним, а економічно вигідне стає екологічним (Е/Е).

Для реалізації сформульованої парадигми розроблено механізм створення відповідних умов щодо збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій в період глобалізації та забезпечення їх сталого розвитку, що формується з наступних складових:

- проходження експертиз (у т. ч. і громадських) всіх інвестиційних проєктів щодо відновлення задіяного в них природного ресурсу, з урахуванням застосування технологій і регламентів, які б забезпечували замовнику конкурентоспроможність продукту;

- утворення так званих «червоних ліній» (щодо можливого застосування ресурсу територій), які б обмежували виникнення передумов до негативних наслідків для екосистем;

- започаткування спеціального страхового фонду та здійснення відповідних відрахувань від готового до реалізації проєкту (та реалізованого або такого, що реалізується на етапі початку будівництва) для «вирівнювання» та відновлення збитків, завданих екосистемі в процесі його реалізації чи в наступний, експлуатаційний період;

- утворення громадських інститутів для організації та підтримки позитивних рішень, при розробці відповідних інвестиційних проєктів, створення позитивного іміджу (підрядникам і замовникам) та сприяння формуванню позитивної історії для розвитку стартапів екологічного спрямування.

Розроблено механізм протидії виникненню природно-техногенних ризиків та мінімізації соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, який включає наступні заходи:

- а) розроблення та оновлення існуючих ДБН, які відповідатимуть новим викликам, що постають перед людством та пов'язані зі кліматичними змінами планетарного масштабу, з більш жорсткими інженерними вимогами, які б забезпечували у подальшому надійність, стійкість та безпечну експлуатацію об'єктів в умовах погіршення інженерно-геологічних умов;

- б) запровадження у виробництві будівельних матеріалів, конструкцій, методів та способів створення об'єктів архітектури нових, екологічно безпечних технологій, які б забезпечуючи збереження екосистем, вирішували б питання підвищення стійкості конструкцій до вітрових навантажень та не вимагали при цьому значних енерговитрат і зайвих впливів на природне середовище;

в) вживання більш жорстких заходів для індивідуальної відповідальності власників та орендарів земельних ділянок за погіршення їх стану; здійснення постійного моніторингу на центральному і місцевих рівнях стану підтоплених та деградуючих територій, а також щодо унеможливлення погіршення особливо цінних земель та територій;

г) розробка заходів щодо збереження соціально важливих об'єктів та об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури у процесі їх експлуатації шляхом застосування системи державного страхування від можливих ризиків природно-техногенного характеру.

Зазначено, що розвиток територій та інфраструктури населених пунктів необхідно здійснювати згідно із затвердженим генеральним планом та іншою містобудівною документацією, а території державного підпорядкування необхідно освоювати згідно з Стратегією розвитку відповідних урбанізованих територій та за погодження з регіональними органами містобудування та архітектури.

Втім, відкриття ринку землі в Україні може кардинально змінити підходи до напрямів розвитку держави, але це питання настільки важливе для подальшого розвитку урбанізованих територій, що вимагає детального дослідження сучасного його стану. На сьогодні, ситуація щодо володіння, користування і розпорядження землею залишається складною та вимагає невідкладного поліпшення. Найбільш важливі проблеми, які вимагають вирішення:

- стан незавершеності реформування економічних та правових відносин власності;

- невідповідність заходів державного регулювання щодо використання та охорони земель, зокрема, нормативно-правового забезпечення земельного законодавства, сучасним викликам;

- недосконалість автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, заходів стимулювання власників чи користувачів земельних ділянок до охорони земель та збереження їх якісних характеристик;

- розгляд питань щодо землекористування нерідко здійснюється без тісного зв'язку зі сферою містобудування та архітектури, зокрема за відсутності інтеграції містобудівної одиниці в ГІС з подальшою стандартизацією та уніфікацією алгоритмів і форматів, що не дає змоги знайти комплексне його вирішення на загальнодержавному рівні.

Зауважено, що до останнього часу недостатньо реалізувались заходи щодо перспективного прогнозування розвитку земельних відносин та не визначено оптимальну модель сільськогосподарського землекористування, відповідно і роботи із запровадження засад раціонального землекористування проводяться досить повільно. Низькою залишається ефективність використання земель, як у сільському господарстві, так, через невизначеність системи регулювання земельних відносин, і щодо урбанізованих, міських територій.

Аналіз сучасного стану землекористування, підтвердив, що значна кількість історичних територій знаходиться в межах малих історичних міст. Малі історичні міста, як особливий сегмент малих міст України, показує, що

забезпечити прискорення їх соціально-економічного розвитку, культурного та духовного відродження неможливо без державної підтримки. Проте без виваженої державної політики щодо комплексного розвитку таких територій, в яких відсутня відповідна містобудівна документація, де було б визначено весь потенційний ресурс території, зокрема – природні та культурні цінності, не можна здійснити необхідний державний захист. Такий стан призводить до подальшої руйнації пам'яток, які розташовані на таких землях, та залишає їх в депресивному стані, без чітких перспектив росту.

Підкреслено, що одним з основних ресурсів будь-яких територій є земельні ресурси, які при цьому є джерелом складностей, що виникають у процесі земельних відносин там, де знаходяться об'єкти культурної спадщини, у тому числі такі, що є нерухомими пам'ятками архітектури та вимагають розробки спеціальної землевпорядної і містобудівної документації. Важливу роль у дотриманні необхідних для збереження зазначених об'єктів процедур відіграє система державного регулювання земельних відносин, вітчизняне становлення якої припадало на 1990-2001рр., та характеризується формуванням національної системи земельного і містобудівного законодавства, створенням та функціонуванням центральних органів виконавчої влади у сфері управління земельними ресурсами і регулювання містобудівних процесів, а також створенням спеціальних контролюючих органів виконавчої влади у сфері захисту та охорони земель, державного архітектурно-будівельного контролю. Але основним поштовхом до розвитку системи державного регулювання земельних відносин у сфері містобудування у цілому є система земельного та містобудівного законодавства та державна політика, заходи з її практичної реалізації уповноваженими органами виконавчої влади, іншими суб'єктами правовідносин у цій сфері.

У п'ятому розділі – «Модернізація методів формування та реалізації державної політики розвитку урбанізованих територій» – доведено можливість забезпечення сталості розвитку урбанізованих територій шляхом підвищення рівня культури експлуатування урбанізованого простору, оновлення механізмів та елементів виборчого права та осучаснення механізмів відбору керівних кадрів як чиннику компетентності прийняття рішень щодо забезпечення сталості урбанізованих територій, обґрунтовано збільшення доходності урбанізованих територій шляхом підвищення рівня використання їх потенціалу, вироблено рекомендації щодо заходів, спрямованих на призупинення кліматичних змін та набуття сталості розвитку урбанізованих територій.

Зазначено, що сьогодні в суспільстві є чіткий запит на справедливість, який утворили не тільки війна на сході України та несправедливе захоплення українських територій, але й недовіра до судових органів, тиск олігархату та монополій і як результат – недовіра до владних структур у цілому. Бажання мати національну соціально-справедливу державу є природнім бажанням громадян, що заселяють урбанізовані території держави, її національним інтересом.

Національний інтерес існує безвідносно від вимог законів і потреб державного апарату – навпаки, закон і державний апарат мають формуватися у

відповідності до національних інтересів. Правові норми та державні структури є тільки інструментами, покликаними творити умови для просування національних зацікавлень. Якщо ж ситуація виявляється зворотною і законодавство, суди чи посадові особи стають на заваді інтересів нації, то починає лихоманити самі основи національної державності. Так виникають передумови для революцій, чи інших громадянських потрясінь.

Зазначено, що сьогодні в країні необхідно формувати концепцію безпечного розвитку територій. Важливими для успішного територіального розвитку є законодавча та виконавча влади, а саме – справедливе формування представницьких органів та органів державного управління і місцевого самоврядування.

Обґрунтовано необхідність корінної модернізації інституту громадянства як ключового фактору при формуванні компетентного виборця, шляхом застосування моделі «набутого громадянства» (на основі напрацювань М. Сціборського у роботі «Націократія» та інших сучасних науковців). Концепція багаторівневого «набутого громадянства», сформована на підґрунті викладеного в зазначеній вище роботі як відповідь на те, що режим лібералістичного тоталітаризму, який панує наразі в системі міжнародних відносин, абсолютизує загальне виборче право. Саме це є головною причиною фактичної деконструкції інституту національної державності.

Встановлено, що основними вадами типового формату сучасної політичної системи, які походять від загального виборчого права, є:

- 1) некомпетентне джерело влади;
- 2) деперсоналізація відповідальності.

Як свідчить практика, масовий виборець у своїй більшості не здатний усвідомити рівень своєї відповідальності, тому ним легко маніпулювати. Цьому сприяє і відсутність інструментів застосування персональних санкцій за хибні політичні рішення. За будь-які політичні дії реальну відповідальність несе нація в цілому.

Крім того, недосконалість цієї системи полягає у відсутності дієвої системи засобів позбавлення громадянства і обмеження громадянських прав. Цей фактор упідставляє Конвенція ООН про скорочення безгромадянства 30.08.1961 р. та інші похідні з неї акти міжнародного права, ратифіковані Україною.

Зазначено, що криза політичної системи – це проблема не тільки України. Європейська цивілізація як така потребує вирішення цієї проблеми. І цілком можливо, що у її подоланні та участі в реалізації важливих геополітичних питань і лежить шлях переходу нашої держави з рангу світових аутсайдерів у міжнародні лідери.

Основні тези концепції викладено в трьох блоках.

1. «Набуте громадянство» – громадянські права мають набуватися у відповідності до певної системи заслуг, а не отримуватися тільки за фактом народження.

2. Ранжований обсяг громадянських прав – межі громадянських прав мають розширюватися чи звужуватися (аж до повного позбавлення громадянства

включно) в залежності від взятої відповідальності, набутої компетенції чи вчинених проступків.

3. Професійна законодавча влада – застосування виборчих практик і колективних рішень лише в межах кола компетентних і відповідальних виборців.

Головне питання запропонованої Концепції – правильно прописаний алгоритм її застосування, який має відображати справедливу ієрархію цензів, можливість подолання бар'єрів, систему прийняття рішень. Концепція також містить орієнтовні пропозиції щодо впливу виборців на державну політику, а саме:

1) свідоме (неавтоматичне) набуття права голосу (через громадську присягу);

2) заслужене право на участь у виборах до органів місцевого самоврядування (які вирішують лише обмежене коло питань місцевого значення): наявність нерухомості в окрузі, сплата податків в окрузі; при цьому наявність одного з критеріїв надає можливість голосувати, обох критеріїв – подвоює голос і надає права бути обраним;

3) заслужене право голосу на виборах до законодавчого органу (голосування має відбуватися не через політичні партії, а в межах професійної сфери діяльності чи компетенції): наявність власної родини, сплата податків, професійна діяльність, рівень освіти, громадська активність, участь у бойових діях.

Запропоновано такі формати ранжування голосів в межах зазначених критеріїв:

– родина – зареєстрований шлюб, виховання власних дітей (у т. ч. усиновлених), наявність онуків чи правнуків, багатодітність;

– податки – кілька категорій в залежності від обсягу;

– робота – офіційне працевлаштування (кожне місце роботи враховується окремо), рівень професійної кваліфікації, професійні досягнення, винаходи тощо;

– освіта – освітній рівень (кожна освіта враховується окремо), науковий ступінь, наукові досягнення тощо;

– громадська активність – участь у роботі громадських організацій, заснування соціальних ініціатив, волонтерство, політв'язнення;

– участь у бойових діях – добровільний прихід на фронт, участь у партизанській боротьбі, рівень участі у війні, бойові нагороди, поранення тощо.

Реалізація зазначеної Концепції сьогодні стає цілком можливою, завдяки використанню новітніх цифрових технологій, але цей проєкт не є готовим алгоритмом дій, це лише рамкова ідея, що дає можливість її подальшого розвитку, яка і буде мати безпосередній вплив на розвиток урбанізованих територій.

Запропоновано для досягнення та збереження сталого розвитку територій уживати певну фінансову самостійність органів самоврядування, у підпорядкуванні яких є певні історичні території. Розроблено механізм збільшення додаткової доходності територій шляхом підвищення рівня використання потенціалу її складових, який охоплює такі заходи:

– визначення ресурсу (потенціалу) територій;

- здійснення повної інвентаризації обсягів визначеного ресурсу та перспектив стабільності або зміни його кількісного чи якісного стану;
- дослідження та перспективи ринку визначеного ресурсу (існуючий попит та можлива пропозиція);
- встановлення форми реалізації зазначеного ресурсу в процесі розвитку території;
- здійснення обліку та контролю у процесі утворення додаткової доходності.

Зазначено, що проблема глобального потепління та глобальних кліматичних змін напряму пов'язана з домінуючим на сьогодні споживчим бумом (споживатством), яке нерідко сприйється на нечісну рекламу. В той же час, одним з шляхів призупинення кліматичних змін, може бути, мінімалізм як аспект державної політики, напрям світогляду та тренд, що збереже світ. Мінімалізм як протилежність споживанню, це антипод споживатства - «антиспоживання».

Зазначено, що аморальне та відверте неповажне ставлення до результатів чужої праці та значної кількості невідновлювальних ресурсів, витрачених на виробництво товарів і послуг (матеріальних благ) при неповному використанні їх ресурсу, крім економічних збитків при необґрунтованій чи некваліфікованій утилізації, є потенційною шкодою, яка може бути завдана природному середовищу його населенням і яка має бути компенсована у розумний спосіб.

Аргументовано парадигму повторного використання матеріальних благ, яка полягає в наступному: кожна річ, яка відпрацювала свій ресурс, має бути якісно утилізована (якщо є доцільність зняття з експлуатування без ремонту та відновлення згідно з її регламентом, її станом та наявністю відповідних потреб). Отже, необхідно утворювати державні чи комерційні банки (ринки) потреб та пропозицій вживаних матеріальних благ на предмет їх повторного використання, згідно з «машинним принципом» – не вся машина, а деталь.

Запропоновано передбачити у всіх навчальних закладах виховання поважного та економічно доцільного ставлення до вживаних речей як до результатів чужої праці та економічно важливих чинників потенційного ресурсу. При здійсненні заходів щодо покращання екологічного стану урбанізованих територій необхідно передбачати розробку відповідних державних програм щодо формування у громадян поважного ставлення до результатів чужої праці та подальшого використання відпрацьованих матеріальних благ для повторного використання їх окремих вузлів чи частин з урахуванням наявних потреб.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано комплексне розв'язання важливої для галузі науки державного управління наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій і розроблення практичних рекомендацій її реалізації.

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки і рекомендації.

1. Проаналізовано теоретичні засади процесу розвитку урбанізованих територій як об'єктів державної політики, зокрема на сьогодні термін «містобудування» пропонується поступово замінити на «просторове планування», що зі значною зміною ДБН покликано розширити спектр впливу на розвиток урбанізованих територій. Впровадження децентралізації в Україні, зважаючи на загострення глобалізаційних та кризових явищ, не зменшує роль самодостатності регіонів (як складових унітарної держави), у процесі формування містобудівного простору, з урахуванням збереження культурного, історично утвореного (штучного) та природного наповнення територій. Це викликає необхідність, крім застосування цифрових ГІС-технологій щодо розробки містобудівної документації та діджиталізації процесів управління розвитком територій, раціонального використання потенціалу їх невідновлювальних ресурсів та відповідального підходу з боку держави (державного регулювання) до процесу прискореної урбанізації.

2. Узагальнено закордонний досвід здійснення державної політики розвитку урбанізованих територій. Під час розроблення новітніх моделей державного регулювання територіального розвитку необхідно застосовувати елементи зарубіжних систем державного регулювання, зокрема – США, Німеччини, Японії, Південної Кореї, Тайваня, де найбільш проявилися особливості національного характеру економік.

3. Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення державної політики щодо розвитку урбанізованих територій. Дослідження теоретичних засад регулювання забудови урбанізованих територій показує, що однією з основних закономірностей формування основ містобудівного простору є пошук унормованих рішень між бажаним для інвестора-замовника (щодо характеристик об'єкта) і можливим для виконавця-підрядника (щодо технічних та технологічних обмежень). Проте чинне законодавство потребує подальшого удосконалення в напрямку узгодженості нормативно-правових актів між собою.

4. Запропоновано шляхи удосконалення механізмів здійснення державного впливу на розвиток урбанізованих територій. Зокрема, для досягнення і збереження сталого розвитку територій та певної фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, у тому числі і тих, у підпорядкуванні яких є певні історичні або природні території розроблено механізм збільшення додаткової доходності територій шляхом підвищення рівня використання її потенціалу;

Сформовано та запропоновано до використання механізм запобігання ризиків до аварійних ситуацій техногенного і природного характеру:

- утворення відповідного органу (комісії) з експертів та спеціалістів - представників зацікавлених установ та організацій, стосовно проведення моніторингу стану урбанізованих територій та об'єктів де найімовірніше можуть виникати надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру;

- визначення найбільш проблемних (небезпечних) територій і об'єктів та формування їх переліку з зазначенням відповідальних за приведення у належний стан організацій та посадових осіб, у відповідності до їх підпорядкованості;

- актуалізація отриманих даних в реєстрі небезпечних об'єктів

(сформованого свого часу на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 № 409 «Про забезпечення надійності і безпечної експлуатації будівель, споруд та інженерних мереж»);

- визначення категорії об'єкта та рівня невідкладності прийняття заходів щодо його стану;

- розроблення пропозицій (утворення відповідної програми) щодо прийняття заходів для подальшого дослідження стану чи безпосереднього прийняття невідкладних заходів, вирішення питань фінансування, для унеможливлення утворення аварійних ситуацій чи людських жертв.

Встановлено пріоритетні напрями та запропоновано сучасні підходи і механізми державного стимулювання розвитку урбанізованих територій, у тому числі досліджено теоретичні засади збереження природного середовища у процесі розвитку урбанізованих територій.

5. Сформовано нову парадигму збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечення їх сталого розвитку: в умовах глобалізації досягнення екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечення їх сталого розвитку можливо за умови, коли екологічні інтереси у процесі розвитку цих територій будуть економічно мотивовані, тобто коли екологічне стає економічно доцільним, а економічно вигідне стає екологічним.

Для реалізації зазначеної парадигми розроблений механізм створення відповідних умов запровадження парадигми щодо збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій в період глобалізації та забезпечення їх сталого розвитку.

6. Для досягнення та збереження сталого розвитку територій, певної фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких є пам'ятки культурної спадщини та історичні території розроблено механізм збільшення додаткової вартості територій шляхом підвищення рівня використання потенціалу її складових.

7. Доведено, що для забезпечення здійснення ефективної державної політики розвитку урбанізованих територій необхідно застосування партисипативних методів, що забезпечили концентрування пасіонарної частини громади для активної підтримки населенням зазначених територій, прогресивних концепцій розвитку цих урбанізованих територій.

8. Більш дієвий вплив на розвиток урбанізованих територій можна забезпечити кардинально новим підходом до самого інституту здобуття громадянства – не за правом народження, а «набутим (заслуженим) громадянством». Це вимагає перегляду також корінних принципів виборчого права, зосереджуючи увагу виборців на відповідальності за реалізацію своїх прав.

9. Ефективне управління урбанізованими територіями може здійснюватися тільки ефективними державними чи самоврядними службовцями, що може бути забезпечене при підборі керівних кадрів із застосуванням так званого «принципу Пітера», запропонованого Пітером Лоуренсом. Вважаємо, що це правило можна застосовувати для працівників сфери державного управління та місцевого самоврядування як частковий випадок в розумінні того, що в ієрархічній системі

будь-який працівник піднімається до рівня своєї некомпетентності.

10. Доведено необхідність врахування у процесі підбору керівних кадрів, які приймають рішення щодо розвитку урбанізованих територій, «ефекту Даннінга-Крюгера», - встановлення вимог до інтелектуального рівня та кругозору, рівня кваліфікації, здібностей особистості тощо для людини, яка претендує на посаду державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування.

11. Виходячи з перспектив реального кліматичного стану, запропоновано підхід до зменшення споживання на урбанізованих територіях, який ґрунтується на положеннях теорії мінімалізму. Це забезпечить «сповільнений розвиток економіки», а зменшене споживання та, відповідно, виробництва, врятує економіку від перегріву і позитивно вплине на кліматичну ситуацію. Звідси логічно витікає необхідність пропагандувати мінімалізм як «новітній шлях» виживання у зміненому самою людиною світі, знаходити в ньому позитивні шляхи до особистого росту та розвитку територій.

12. Запропоновано шляхи модернізації механізмів здійснення державного впливу на розвиток урбанізованих територій, серед них – механізм забезпечення туристично-рекреаційного та курортного розвитку території, шляхом розроблення та затвердження відповідної містобудівної документації, який складається з таких блоків:

а) укладання відповідної угоди з ДП «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України» – єдиною в Україні установою щодо компетенції отримання статусу міста-курорту місцевого значення;

б) отримання вихідних умов щодо ресурсної бази території претендента на отримання зазначеного статусу та розроблення картографічної основи для історико-архітектурного опорного плану;

в) розроблення комплексного плану просторового розвитку території громади (можливо в його складі генеральний план, зонінг, детальний план території, стратегічна екологічна оцінка);

г) розроблення генерального плану населеного пункту (можливо в складі Комплексного плану);

д) розроблення науково-проектної документації щодо отримання дорожньої карти, стосовно набуття статусу міста-курорта місцевого значення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Кравченко С. Г. Державна політика розвитку урбанізованих територій: модернізація механізмів реалізації : монографія. Київ: Орієнтир, 2020. 348 с.

2. Кравченко С. Г. Державна політика щодо збереження пам'яток національного значення в умовах урбанізованого середовища. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. № 1 (44). С. 73–80.

3. Кравченко С. Г. Державний архітектурно-будівельний контроль як засіб

державної політики розвитку урбанізованих територій. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. № 1 (45). С. 67–72.

4. Кравченко С. Г. Регіональний аспект децентралізації як елемент державної політики розвитку урбанізованих територій. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. № 2 (45). С. 73–80.

5. Кравченко С. Г. Державна політика щодо розвитку урбанізованих територій як аспект формування ринку нерухомості. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. № 3 (46). С. 176–182.

6. Кравченко С. Г. Державна політика щодо екологічних аспектів територіального розвитку. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. № 2. С. 115–121.

7. Кравченко С. Г. Державна політика щодо стратегії розвитку малих історичних міст. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2015. № 1 (47). С. 219–224.

8. Кравченко С. Г. Державна політика щодо розвитку урбанізованих територій малих історичних міст шляхом застосування кластерної моделі. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2015. № 2 (48). С. 123–128.

9. Кравченко С. Г. Земельні відносини як аспект державної політики розвитку урбанізованих територій. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. № 1(52). С. 73–80.

10. Кравченко С. Г. Державна політика щодо земельних відносин в умовах децентралізації урбанізованих територій малих історичних міст (на прикладі м. Люботина). *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. № 1 (49). С. 83–87.

11. Кравченко С. Г. Територіальна громада в контексті державної політики розвитку урбанізованих територій історичних міст. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. № 2 (50). С. 138–143.

12. Кравченко С. Г. Оптимізація державної політики щодо розвитку урбанізованих територій в контексті основних положень Магдебурзького права. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2017. № 1 (51). С. 136.

13. Кравченко С. Г. Підвищення дієвості механізму державного регулювання обігу земель як аспект державної політики розвитку урбанізованих територій. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2017. № 2. С. 28–33.

14. Кравченко С. Г. Державне регулювання страхової діяльності у будівництві як аспект державної політики розвитку. *Державне будівництво* : електрон. наук. фах. вид. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2017. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/5/01.pdf>.

15. Кравченко С. Г. Державна політика щодо розвитку урбанізованих

територій малих історичних міст і збереження навколишнього середовища шляхом застосування кластерної моделі. *The Genesis of Gensu*. Geneva, Switzerland, 2015. № 2. P. 68–70.

16. Кравченко С. Г. Територіальна громада малого історичного міста як аспект державної політики розвитку. *The Genesis of Gensu*. Geneva, Switzerland, 2016. № 7. С. 33–35.

17. Кравченко С. Г. Розвиток малих історичних міст шляхом утворення туристично-рекреаційного кластера. *Innovations in science and education: challenges of our time*. London, 2017. С. 186–189.

18. Кравченко С. Г. Малі історичні міста в контексті державної політики розвитку урбанізованих територій (на прикладі м. Люботина). *Current issues in research, conservation and restoration of historic fortifications* : Collektion of scientific articles. Chelm ; L'viv (Polska), 2017. Number 9. С. 132–136.

19. Kravchenko S. Mechanism for Optimization of Impact on Natural Environment as Means of State Policy of Environmental Protection and Preservation of Architectural and Town-Building Heritage under Urbanization : col Monograf. Hamilton, Canada, 2018. С. 260–263.

20. Kravchenko S. Spatial Planning as Means of State Policy of Urbanized Areas. *Association Agreement driving interational changes. Assent Graphics Communicatins* : col. Monograf. Chicago, USA, 2019. С. 37–39.

21. Кравченко С. Г. Держархбудконтроль як засіб регулювання сфери житлово-комунального господарства в процесі розвитку урбанізованих територій. *Current issues in research, conservation and restoration of historic fortifications* : Collektion of scientific articles. Польща, 2019. С. 94–104.

22. Вигдорович О. В., **Кравченко С. Г.** Актуальные проблемы оптимизации градостроительного законодательства и перспективы развития урбанизированных территорий Украины. *Закон и жизнь* : прав. журн. = *Leges in Viata*. Молдова, 2019.

Особистий внесок здобувача: визначено основні причини необхідності оптимізації містобудівного законодавства.

23. **Кравченко С. Г.**, Вигдорович О. В. Захисні споруди скіфської доби як елемент сучасного урбанізованого простору (на прикладі Люботинського городища). *Collection of scientific articles*. Chelm ; L'viv (Poland), 2020. Number 9. *Особистий внесок здобувача:* висвітлено роль і значення захисних споруд на час скіфської доби та їх місце в сучасному урбанізованому просторі певних територій.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

24. Кравченко С. Г. Публічне управління як засіб екологічної реабілітації міського середовища. *Публічне управління. Виклики XXI століття* : зб. тез XIII Міжнар. наук. конгресу, 21–22 берез. 2013 р. Харків : ХарРІ НАДУ, 2013. С. 28.

25. Кравченко С. Г. Державна політика розвитку щодо об'єктів нерухомості як складових елементів урбанізованих територій. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи* : 5-та

Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон, 2014. С. 42–45.

26. Кравченко С. Г. Пам'ятки національного значення малих історичних міст як складова державного та самоврядного партнерства. *Публічне управління XXI століття. Від соціального діалогу до суспільного консенсусу* : зб. тез XIII Міжнар. наук. конгресу. Харків, 2014. С. 321.

27. Кравченко С. Г. Современные экологические аспекты государственной политики высокоурбанизированных территорий. *Отечественная наука в эпоху изменений: постулаты прошлого и теории нового времени* : тезисы докл. III Междунар. науч.-практ. конф. Екатеринбург, РФ : Национальная ассоциация ученых, 2014. Ч. 4, № 3. С. 23–25.

28. Кравченко С. Г. Державна політика щодо розвитку урбанізованих територій малих історичних міст як шлях до збереження навколишнього середовища. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи* : I Міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 груд. 2015 р. Одеса, 2015. С. 134.

29. Кравченко С. Г. Пристосування пам'яток національного значення як інструмент державної політики розвитку територій малих історичних міст (на прикладі м. Люботина). *Публічне управління XXI століття. Форсайтінг успіху* : зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квіт. 2016 р. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2016. С. 273.

30. Кравченко С. Г. Держархбудконтроль як елемент державної політики щодо децентралізації. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : IV Міжнар. наук.-практ. конф., 18 листоп. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 254.

31. Кравченко С. Г. Збереження пам'яток історичних міст України національного значення в малих історичних містах як аспект державної політики розвитку. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : тези V Міжнар. наук.-практ. конф., 24 листоп. 2017 р. Запоріжжя, 2017. С. 158.

32. Кравченко С. Г. Децентралізація в сфері держархбудконтролю як аспект державної політики розвитку урбанізованих територій. *Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяч. 25-річчю Національної академії. Ч. 2 : Децентралізація публічного управління. (Київ, 26 трав. 2017 р). Київ : НАДУ при Президентові України, 2017. С. 70–2.

33. Кравченко С. Г. Повернення європейського спрямування щодо розвитку урбанізованих територій на підґрунті положень Магдебурзького права. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти* : II Всеукр. наук.-практ. конф., 23 листоп. 2017 р. / Полтав. юрид. ін-т Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого. Полтава, 2017. С. 51–53.

34. Кравченко С. Г. Державна політика щодо розвитку урбанізованих територій шляхом кластеризації. *Містобудівне планування і управління прибережними територіями* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., смт Сергіївка Одеської обл., 12–13 жовт. 2017 р. Одеса, 2017. С. 40–41.

35. Кравченко С. Г. Емерджентність урбанізованих систем як особливість державного управління щодо природно-ресурсного потенціалу. *Емерджентність економічних систем у сфері управління суспільним розвитком* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 квіт. 2018 р. Черкаси : СУЕМ, 2018. С. 46–49.

36. Кравченко С. Г. Державна політика у сфері Держархбудконтролю – децентралізація чи все-таки централізація. *Публічне управління XXI століття. Світові практики та національні перспективи* : зб. тез XVIII Міжнар. конгресу. Харків, 2018. С. 56–60.

37. Кравченко С. Г. Університетський консорціум як елемент державної політики щодо розвитку урбанізованих територій та збереження пам'яток культурної спадщини. *Наука і освіта* : тези XI Міжнар. наук. конф., 4–13 січ. 2018 р. Хайдусобосло (Угорщина), 2018. С. 55–60. (Сертифікат про участь).

38. Кравченко С. Г. Державна політика як фактор формування екологічної свідомості. *Україна – ЄС: сучасні технології, економіка та право* : Четверта міжнар. наук.-практ. конф., 24–28 квіт. 2018 р. Словаччина ; Чехія, 2018. С. 237–239.

39. Кравченко С. Г. Децентралізація як напрям оптимізації державної політики щодо розвитку територіальних громад історичних міст. *Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики* : зб. тез XIX Міжнар. наук. конгресу (19 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 170–173.

40. Кравченко С. Г. Сучасні виклики як поштовх до модернізації державної політики щодо безпеки розвитку урбанізованих територій. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020. С. 133–137.

41. Кравченко С. Г. Модернізація сучасної державної політики щодо урбанізованих територій в умовах децентралізації влади. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях* : зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф., Маріуполь. 20–21 трав. 2020 р. Маріуполь, 2020. С. 135–137.

42. Кравченко С. Г. Містобудівна документації як аспект державної політики щодо урбанізованих територій. *Ювілейна 75-та конференція ХНУБА*. Харків, 2020. С. 24–25.

43. Кравченко С. Г. Держархбудконтроль: замість рейдерства стейкхолдерський підхід до розвитку урбанізованих територій. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матеріали VIII Міжнар. заоч. наук.-практ. конф. 27 листоп. 2020 р. / за ред. В. М. Огаренка, О. В. Покатаєвої та ін. Запоріжжя : КПУ, 2020. С. 315–318.

44. Чечельницька К., **Кравченко С.**, Вінниченко Т. Психогеографія як відображення когнітивної урбаністики. *Інноваційні технології в архітектурі і дизайні* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУБА, 2021. С. 452–454.

Особистий внесок здобувача: запропоновано новітнє бачення шляхів впливу на розвиток урбанізованих територій.

АНОТАЦІЯ

Кравченко С. Г. Теоретико-методологічні засади державної політики розвитку урбанізованих територій в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2021.

У дисертації запропоновано комплексне розв'язання важливої для галузі науки державного управління наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій і розроблення практичних рекомендацій її реалізації.

Представлено теоретико-методологічні засади формування і реалізації державної політики щодо урбанізованих територій. Розглянуто вплив світового досвіду містобудування на особливості формування екологічної свідомості населення в межах урбанізованих екосистем, збереження природних та архітектурних пам'яток. Визначено напрями забезпечення збалансованості функцій органів державного управління та місцевого самоврядування стосовно забезпечення стійкого розвитку населених територій в залежності від рівня їх урбанізації, модернізованості підходів до підбору керівних кадрів та елементів виборчого права, зосереджено увагу на залежності успіхів від рівня кваліфікації та національної свідомості чиновника який приймає управлінські рішення і вибудовує відповідну державну політику. Проведено аналіз стану нормативно-правового забезпечення державного регулювання галузі містобудування та архітектури, оптимізації державного архітектурно-будівельного контролю в процесі децентралізації. Відзначено, що забезпечення гідного життя людини в суспільстві, не можливо бути без успішного розвитку самоврядних громад, територій їх розташування та вдало оптимізованого впливу держави на їх життєзабезпечення. Вказано, що державне управління має полягати в утворенні в правовому полі мотивації, умов і обмежень, необхідних для збереження набутого та реалізації інноваційного розвитку держави та її урбанізованих територій. Відмічено, що урбанізація, всупереч загально прийнятого позитивного сприйняття, за недостатністю заходів гармонійного співіснування урбанізованих елементів з автентичними, є небезпечним для природного середовища процесом, який в подальшому негативно впливає на довкілля але й на людську життєдіяльність. Акцентовано увагу на основах створення та правовідношеннях системи центрального органу влади та новоутворених органів Держархбудконтролю в органах місцевого самоврядування. Запропоновано шляхи вдосконалення процесу формування і реалізації напрямів державної політики, зокрема щодо культури експлуатування урбанізованого простору та доцільності призупинення кліматичних змін шляхом культивування елементів мінімалізму, збереження невідновлювальних ресурсів та принципів стриманого зростання. Зазначено, що в Україні, як і в цілому в світі, формуються нові, модернізовані підходи до безпечного вирішення сучасних проблем щодо

розвитку урбанізованих територій, зокрема стосовно значної кількості небезпек, які можуть виникати через ставлення місцевого населення до екосистем та культурної спадщини і все це більше пов'язано зі способами державного регулювання, зокрема сфери містобудування та архітектури. Зосереджено увагу на важливості забезпечення державного та самоврядного управлінського апарату якісним складом, що може бути реалізовано тільки за умови наявності закладів спеціальної системи профільної освіти для кадрового забезпечення та постійного підвищення його професійного рівня. Відзначено, що формування національної спільноти державних та самоврядних службовців, може забезпечити чиновника, чи наділений повноваженнями орган, від прийняття непоправних, таких, що унеможливають відтворення феноменів існуючих екосистем, історичних і природних територій та неприйнятних для зазначеної урбанізованої території рішення. Представлено нове бачення та підходи до модернізації механізмів державного впливу щодо стримування кліматичних змін та сталого розвитку територій.

Ключові слова: механізми державної політики, розвиток урбанізованих територій, державна архітектурно-будівельна інспекція, державний архітектурно-будівельний контроль, сфера містобудування та архітектури, збереження екосистем.

ABSTRACT

Kravchenko S.G. Theoretical and methodological principles of state policy of urban development in Ukraine. - Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of sciences in public administration on a specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. - National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The dissertation presents the theoretical and methodological principles of formation and implementation of state policy on urban areas. The influence of the world experience of urban planning on the peculiarities of the formation of ecological consciousness of the population within the framework of urban ecosystems, preservation of natural and architectural monuments is considered. The directions of increasing the balance of public administration and local self-government in relation to sustainable development of populated areas depending on the level of their urbanization, modernization of approaches to the selection of executives and elements of suffrage are identified, attention is focused on the dependence of management decisions and builds appropriate public policy. The state of normative and legal support of state regulation of urban planning and architecture, optimization of state architectural and construction control in the process of decentralization is analyzed.

Emphasis is placed on the basics of creation and legal relations of the system of the central body of power and the newly formed bodies of the State Construction Control in local self-government bodies. Ways to improve the process of formation and implementation of public policy, in particular on the culture of exploitation of urban space and the feasibility of suspending climate change by cultivating elements

of minimalism, conservation of non-renewable resources and the principles of restrained growth.

For scientists and specialists, representatives of executive authorities and local governments dealing with public administration of urban areas, representatives of executive authorities and local governments, research and teaching staff, as well as anyone interested in public administration and administration.

In conclusion, the dissertation develops scientific provisions and new results, which together provide an opportunity to solve an important scientific problem of public administration, which consists in theoretical and methodological justification and development of scientific and practical recommendations for the formation of state policy for urban areas.

Key words: mechanisms of state policy, development of urban areas, state architectural and construction inspection, state architectural and construction control, sphere of urban planning and architecture, conservation of ecosystems.

Підписано до друку 03.11.2021.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк різнографний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. 158

Надруковано в друкарні “БУКЛАЙН”
61000, м. Харків, вул. Катерининська, 46
тел. (099) 604-49-45
www.bookline.online